

Ks. mgr lic. Łukasz Matuszak

Streszczenie pracy doktorskiej pt. „PRAWODAWSTWO BISKUPA JANA ZARĘBY W DIECEZJI WŁOCŁAWSKIEJ W LATACH 1968-1986. STUDIUM HISTORYCZNO-KANONICZNE”.

Praca doktorska pod tytułem „Prawodawstwo biskupa Jana Zaręby w diecezji wrocławskiej w latach 1968-1986. Studium historyczno-kanoniczne” przedstawia kompleksową analizę działalności pasterskiej, administracyjnej i prawodawczej biskupa Jana Zaręby, ordynariusza diecezji wrocławskiej w latach jego posługi, ze szczególnym uwzględnieniem niepromulgowanego Drugiego Synodu Diecezji Wrocławskiej oraz szeroko pojętej odnowy posoborowej w Kościele lokalnym. Autor pracy podejmuje próbę nie tylko opisania faktów, lecz także zrozumienia procesów, które kształtowały diecezję w okresie dynamicznych przemian społecznych, kulturowych i religijnych. Głównymi celami pracy były: ukazanie sytuacji diecezji wrocławskiej w czasie rządów biskupa Jana Zaręby - jej struktury, wyzwań duszpasterskich i uwarunkowań społecznych. Analiza przebiegu, założeń i dorobku Drugiego Synodu Diecezji Wrocławskiej, który pomimo że nie został ogłoszony, stanowi ważny dokument życia Kościoła lokalnego. Zrekonstruowanie i ocena działalności prawodawczej biskupa Zaręby w trzech kluczowych obszarach: nauczania, zarządzania oraz uświęcania. Zrozumienie, w jaki sposób biskup korzystał z instrumentów prawnych, aby wprowadzać w diecezji reformy wynikające z Soboru Watykańskiego II. Ocena wpływu tych działań na praktykę duszpasterską i tożsamość diecezji.

Autor zastosował w pracy podejście historyczno-kanoniczne, obejmujące szczegółową kwerendę źródeł archiwalnych takich jak: dokumenty kurialne, materiały synodalne, pisma urzędowe. Ponadto przeprowadził analizę tekstów magisterium Kościoła, dokumentów soborowych i posoborowych, zbadał literaturę naukową dotyczącą historii diecezji, prawa kanonicznego i duszpasterstwa, analizę porównawczą rozwiązań prawnych stosowanych w innych diecezjach w podobnym okresie. Metoda ta pozwoliła na odtworzenie realnego kontekstu historycznego, a także na zrozumienie motywacji i konsekwencji decyzji biskupa.

Praca ukazuje szerokie tło społeczno-religijne diecezji. W sposób szczególny jej zróżnicowaną strukturę, nastroje moralne i religijne wiernych, kondycję zakonów oraz potrzeby duszpasterstwa w okresie PRL.

Biografia biskupa przedstawiona w pierwszym rozdziale ujawnia jego kompetencje, duchowość i styl zarządzania skoncentrowany na duszpasterskiej odnowie i formacji. Najbardziej rozbudowaną częścią pracy jest analiza synodu, który - choć ostatecznie nie został ogłoszony za czasów rząd biskupa Zaręby, to jednak stanowił kulminację wysiłków odnowy po Soborze Watykańskim II. Analiza dokumentów pozwoliła na zrekonstruowanie przygotowań do synodu, jego aspekty organizacyjne i teologiczne. Ukazała ponadto prace komisji oraz proces tworzenia schematów dotyczących głównych obszarów misji Kościoła. W synodzie wzięli udział duchowni oraz świeccy, a jego tematyka obejmowała m.in.: przepowiadanie, katechezę, liturgię, sakramenty, życie kapłańskie, małżeństwo i rodzinę, apostołstwo świeckich, działalność charytatywną, ekonomię kościelną. Autor wskazuje, że synod, pomimo braku promulgacji w tamtym okresie, wywarł realny wpływ na praktykę diecezji i był elementem przygotowania do późniejszych reform.

Rozprawa ukazuje także prawodawstwo biskupa w zakresie nauczania, który koncentrował się na jakości przepowiadania, reformie katechezy (parafialnej, seminaryjnej, kapłańskiej i świeckich), tworzeniu instytucji formacyjnych takich jak Instytut Wyższej Kultury Religijnej i Studium Życia Rodzinnego, trosce o rodzinę, przygotowanie do małżeństwa i wspieraniu środków społecznego przekazu jako narzędzia ewangelizacji. Wyniki badań pokazują, że w zakresie nauczania biskup działał niezwykle nowocześnie jak na realia PRL, przywiązywał wagę do profesjonalizacji formacji i rozwoju intelektualnego duchowieństwa i świeckich.

W dalszej części rozprawy autor podjął tematykę prawodawstwo w zakresie zarządzania ukazując, że biskup Zaręba wprowadzał normy jednolite dla całego duchowieństwa, reorganizował dekanaty, erygował nowe parafie, wprowadzał szczegółowe regulacje dotyczące funkcji kościelnych (dziekanów, proboszczów, wikariuszy, rektorów, kapelanów), a także ustalał zasady pracy Kurii i Rady Kapłańskiej. Z badań wynika, że działania te miały charakter porządkujący

i modernizujący, dostosowując struktury diecezji do rzeczywistych potrzeb duszpasterskich.

Dalej autor zagłębił się w tematykę prawodawstwo w zakresie uświęcania analizując sakramenty i liturgię. Biskup Zaręba bardzo dbał o normy związane z omawianym zagadnieniem. Zwracał uwagę na godne udzielanie sakramentów (chrztu, bierzmowania, Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych, małżeństwa i kapłaństwa). Dbłość o kult Eucharystyczny i pilnowanie zasad sprawowania Mszy świętej, przechowywania Najświętszego Sakramentu i komunikowania sakramentalnego wiernych. W drugiej części tego rozdziału autor opisuje regulacje dotyczące: sakramentaliów, Liturgii Godzin, pogrzebów, kultu świętych, funkcjonowania miejsc świętych: kościołów, kaplic, sanktuariów i cmentarzy, czasów świętych w ciągu roku kościelnego. Autor wskazuje, że biskup Zaręba dążył do wiernego wdrożenia reform liturgicznych Soboru, równocześnie dbając o zachowanie tradycyjnej pobożności ludowej. Praca została osadzona w realiach posoborowej odnowy Kościoła oraz trudnej sytuacji politycznej diecezji w czasach PRL. Biskup Jan Zaręba jawi się jako pasterz łączący tradycję z nowoczesnością, działający w duchu Soboru Watykańskiego II, a jednocześnie bardzo wrażliwy na konkretne potrzeby wiernych.

Głównymi założeniami rozprawy było: uzupełnienie badań historyczno-kanonicznych dotyczących diecezji włocławskiej, wydobyć i analiza materiałów synodalnych, które dotąd pozostawały w dużej mierze nieopracowane, ukazaniu, jak biskup w warunkach ograniczonej wolności Kościoła potrafił konsekwentnie wprowadzać reformy, stworzeniu solidnej podstawy do badań nad kolejnymi etapami rozwoju diecezji, przedstawieniu modelu zarządzania diecezją, który może być inspiracją dla współczesnych działań pastoralnych.

Praca pokazuje biskupa Jana Zarębę jako wybitnego organizatora, prawnika i duszpasterza, który potrafił przeprowadzić diecezję przez czas zmian i wyzwań, posługując się mądrze narzędziami prawa kanonicznego. Analiza jego działań, szczególnie w odniesieniu do niepromulgowanego synodu, stanowi cenny wkład w historię Kościoła w Polsce. Autor udowadnia, że choć synod nie został ogłoszony w trakcie rządów biskupa Zaręby, to jego treść i sam proces synodalny wywarły realny

wpływ na funkcjonowanie diecezji, a całokształt prawodawstwa biskupa pozostaje przykładem odpowiedzialnego i twórczego wdrażania reform soborowych.